

Lysudstråleren

★★★★☆ **Breve.** Edith Södergran døde som 31-årig, men nåede at sætte et poetisk mærke i litteraturhistorien. »Breve til Elmer Diktonius« er et rørende indblik i hendes korte, tuberkuløse liv.

Af **Jeppe Krogsgaard Christensen**
jech@berlingske.dk

»Min ydre skæbne har tre udprægede linjer, ensomhed, sygdom, ingen opfyldelse af jordiske ønsker.«

Edith Södergran sidder i sit hus i Raivola, 60 kilometer nordvest for Skt. Petersborg, og skriver et brev til digteren Elmer Diktonius. Det er 6. april 1922. Bare ti måneder senere er hun død. 31 år gammel.

Med Södergrans tuberkulosedød forstummede en modernistisk pioner og et unikt sprog, som hun fandt ad omveje: I sine tidlige år boede Södergran med forældrene i Skt. Peterborg og skrev digte på russisk, tysk og fransk. Men at hendes forældre var finlandssvenske, fornægtede sig ikke, og svensk blev sproget, hun skrev på.

Perfekt var hendes svensk langtfra. I hver fald ikke i snæver forstand, og da digteren Gunnar Ekelöf efter hendes død besøgte moren, skrev han: »Når man hørte hende tale genkendte man det ofte kantede og usmidige svensk i datterens digte. Det er et svensk i adspredelsen - Edith Södergran blev jo født i Skt. Petersborg - et svensk som kun havde haft boglig kontakt med sit oprindelsessted.«

Södergran skrev på sin egen måde. Hun skrev i »Landet som icke är«, for nu at bruge titlen på hendes posthumt udgivne digtsamling. Og i Diktonius så hun en ligesindet, som hun i sine sidste år indledte en utålmodig brevveksling med. Diktonius skulle også optræde i den antologi med ny finlands-svensk poesi, hun redigerede intenst i sine sidste år. Og i »Breve til Elmer Diktonius« fornemmer man, hvor meget antologien betød for hende. Her skulle de nye digtere skinne gennem den forhåelse, hun ikke mindst selv var blevet udsat for af konservative forfattere og litterater.

Men et træk ved Södergrans liv var tabet og hamskiftet. Således endte hun med at brænde den antologi, hun brændte for, fordi forlaget ikke ville udgive den, og hendes tænkning undergik også drastiske forandringer: Fra at sværge til overmenneskefilosoffen Nietzsche til at forgude okkultisten Rudolf Steiner til det, der måske var det største tab, nemlig at miste tilliden til poesien.

For hvad er en digter, der ikke længere tror på digtningen? Södergran fandt ny mening

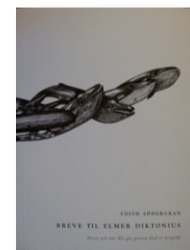
Foto fra forlaget.

i Gud, men når hun i sine sidste breve føler fred, virker det lige så meget som dødens døvende ånd som religiøs afklarethed: »Noget svag er jeg og temmelig mager - døm med mildhed en patient der undertiden gør pauser i skriveriet. Føler mig lykkelig, så jeg intet ønsker her for os.«

Det er rørende og dødtrist læsning, og brevene har en næsten skønlitterær kvalitet. Alene dét, at Diktonius' breve er udeladte - sikkert brændte - giver plads til tanker og fantasi, ligesom der er en dramaturgisk kurve, hvor alt bliver frataget Södergran, inden hun efter at have »spyttet blod« dør.

Hun efterlod sig fem digtsamlinger. Diktonius gemte lykkeligvis de breve, han modtog fra hende og beskrev dem sådan: »alligevel indeholder disse hendes uddgivne breve værdifulde glimt som bedst belyser dette lige så underlige som vidunderlige menneskes væsen og syn på tingene, i dem er hun, ligesom i sine digte, helt sig selv: original, kraftfuld, lysudstrålende, selv da hun var værst stedt, fortryllende og fascinerende.«

Det er sandt. Men det var ikke sådan, at Södergran ikke kendte værdien af de digte, hun skrev. Det røbes i et brev til Diktonius, hvor hun skriver: »Men lov helligt at mine breve aldrig kommer i hænderne på ådsel-graverne der skriver biografier.« Hun vidste, den dag ville komme. At hun ville blive litteraturhistorie, ville inspirere generationer af digtere, både hjemme og ude. Som digteren Bodil Bech skrev i Berlingske Søndags Magasin nogle år efter Södergrans død: »en hel Litteratur er vokset op om hende og hendes Værk...«

Titel: Breve til Elmer Diktonius. **Forfatter:** Edith Södergran. **Oversætter:** Karsten Sand Iversen (der også har skrevet det glimrende forord). **Sider:** 51. **Pris:** 135 kr. **Forlag:** Virkelig.

Vindens svirp af åndepiske

★★★★☆☆ **Prosa.** Pernille Abd-El Dayems debuterer skitseagtigt sansende.

Af **Søren Kassebeer**
soren@berlingske.dk

»Jeg drømte, at jeg hedder Pernille.«

Det begynder ved Vesterhavet, i barndommens land, hos jeg-fortælleren Pernille, drømmeren. Det slutter ved revet i Mauritius, den voksne Pernille er taget hertil, morfaderen og mormoderen havde boet der i 70erne med deres to teenagebørn, nu er det barnebarnets tur.

Det sker i »Inden for revet«, 29-årige Penille Abd-El Dayems lille debutbog, som hun har givet genrebetegnelsen »hjemsgølgelser«, og den kan man så grunde over, den betegnelse, for spøgelse er der ikke spor af i bogen, der er på bare 61 små sider, så måske er hjemsgølgelserne de minder, som står så klart for hende, i en tekst fyldt med krop, med dufte, med natur.

Som her, lige i begyndelsen: »Kolde hænder. Grå april. Jeg forsøger at

flette tre hårstrå sammen med mine helt stive fingre. Er det sådan, at det stive eventuelt kan få noget modstand. De tre strå skal bare lige flettes sammen som en gerning. Det er svært at arbejde med mit græsagtige hår. Jeg ordner og ordner mit hår. Ingen stopper mig.«

Angsten er der også, som et vilkår, angsten for udstødelsen. Pernille siger et sted:

»Jeg er bange for, at hun ser mig med nabens børn, og tror, jeg hører til hos dem.«

Det, der forbinder min mor og mig, må ikke gå i stykker, mens hun ser det.«

Et andet sted lyder det sådan her:

»Eller de vil af med mig. Jeg forestiller mig, at der er forskellige måder at gøre det på. Den henkastede afskaffelse, hvor de i et snuptag løfter mig ud af livet, uden for revet, med et svup. De stryger mig ikke over håret imens, men jeg læner mig kælent imod dem.«

»Inden for revet« er ikke en klar, fortløbende fortælling, der er intet plot, ingen stort

udfoldet livshistorie. Kun denne begyndelse og denne slutning og ikke rigtig noget i midten, og hvis Pernille Abd-El Dayem på den måde ikke gør det let for den, der måtte lede efter en rød tråd i mere traditionel forstand, så er styrken ved den lille, skitseagtige bog dog dens indimellem virkelig gode, sansende sprog, dens stadige tilbagevenden til det kropslige, som noget konkret eller som billede: »Fornemmelsen af noget gåsetrækslignende forrest på min brystkasse, hver gang solen bryder frem.« »Vindens svirp af åndepiske.« »En våd sten, blød som menneskehud. Blød som blæsten, jeg gerne vil røre ved, som mundvigene på de hunde, der sover i skyggen.«

Måske handler »Inden for revet« om at komme overens med sin egen historie i den større historie, der er familiens historie. Måske er dens ærinde at fortælle noget om at være et menneske i en krop i verden. Som tekst er den sin egen, ikke let placerbar.

Pernille Abd-El Dayems fokus er, uanset hvad, ikke unikt, i og med at det kropslige, det sansede, det (måske) autobiografiske er træk, der kender tegner så meget af det, der i disse år udgives, men der er ansatser til en original litterær stemme, bestemt. Hvad der bliver det næste fra hendes hånd, ved vi selvfølgelig ikke, men det kan nok gå i mange retninger. Ganske lovende er det. Skønt også famlende. Vi får se.

Titel: Inden for revet. **Forfatter:** Pernille Abd-El Dayem. **Sider:** 61. **Pris:** 149,95. **Forlag:** Gyldendal.